

CİN

﴿ ٧٢ ﴾ سُورَةُ الْجِنِّ

- Sûrei Cinn Mekkîdir. Buna « قُلُّ أَوْحَىٰ » de denilir.

Âyetleri - Yirmi sekizdir.

Kelimeleri - İki yüz seksen beş.

Harfleri - Yedi yüz elli dokuz sayılmıştır.

Fasılası - yalnız ا harfidir.

Cinn, ismi cins, müfredi cinnîdir. İncillerde ve sair kütûbi sâlifede, eski ve yeni milletlerde zikroluna

gelmiştir. Frenklerin (genie), Latinlerin (genius) dedikleri de budur. Sûrei En'amda «

وَجَعَلُوا لِلَّهِ شُرَكَاءَ الْجِنِّ وَخَلَقَهُمْ وَخَرَقُوا لَهُ بَنِينَ وَبَنَاتٍ
بِغَيْرِ عِلْمٍ

çıkarpı Allaha şerik koşmuşlardı ve o suretle Allaha oğullar ve kızlar uydurup cehaletle onlara tapmışlardı

ve Sûrei Sâffâta « وَجَعَلُوا بَيْنَهُ وَبَيْنَ الْجَنَّةِ نَسْبًا » buyurulduğı üzere Allah ve

Cinnîler beyninde bir neseb uydurmuşlar, ma'budların tevalüd ve tenasüllerine zâhib olmuşlar, bir takımları

da Cinlerin gaybi bildiklerini itikad ederek o suretle onların tesallut ve istiylâlarına sebebiyet vermişlerdi,

bu bâtil akîdeler müteaddid âyetlerde redd-ü ibtal olunduğı gibi bilhassa bu Sûrede Allahın birliğı ve

büyüklüğü ve Cinler hakkındaki yanlış ve mübaleğalı akîdelerin butlânı anlatılmak üzere Kur'anın onlar

üzerindeki te'siri ve Cinnin her ne suretle olursa olsun bir varlığı bulunmakla beraber

Sh:»5382

onların da müslimi ve kâfiri, iyisi kötüsü bulunduğı ve maamafih Allaha karşı hiç birinin hukmü olmayıp

hepsinin âciz ve mes'ul olduğı ve hepsinin başına Kıyametin kopacağı ve Allaha iyman edenlerin onların

şerlerinden kormaması lâzım geleceği ve onların İnse tesallut ve istiylâları yine İnsten bir takımları vasıtasıyla olageldiği ve Peygamberin bî'setiyle Cinlerin cehalet ve fetret zamanlarında oynadıkları rolleri oynıyamaz oldukları ve çünkü bî'seti Muhammediyye üzerine eskisi gibi sokulmak istedikleri yüksek mevki'lerde kendilerini gözetliyen ve hulûllerine meydan vermiyen parlak ateşlerle karşılandıkları ve hâlâ buna inanmayıp fenalıklarında devam etmek isteyenler varsa da Allahın kudretine karşı onların hiç hukmü olmayıp Allaha iman edenlere hiç bir zarar yapamıyacakları ve ancak kendileri helâk olup Cehenneme odun olacakları ve buna böyle iman etmiş Cinlerin ise fenaliğa değil, hak ve savaba hizmet ettikleri ve binaenaleyh Allahdan başkasına duâ ve ibadet edilmemesi ve Cinler gaybi bilir veya zarar yapabilir zannederek aldanılmaması ve Peygamberin de Allahın bir kulu olup Allahın emir ve izni olmayınca kimseye kendiliğinden ne menfeat ne zarar yapamıyacağı ve ancak Allahtan gelen risaletler dairesinde tebligat yaptığı ve Allahın gaybına kimseyi agâh etmeyip ancak dilediği bir resule tebliğ etmek için bildirdiği ve şu halde bunun da gaybi bilmek olmayıp kat'î olarak bildirmiş olan emirleri haber vermek demek olduğu ve her halde Allahın va'dleri yerini bulacağı ve Allah tealânın gizli açık her şey'i bütün tafsîlâtiyle tamamen bildiği anlatılmıştır.

Sûrei En'amda geçtiği, Ehli lügatin ve müfessirînin beyan ettiği üzere « **جن** » kelimesi, bu maddenin

bütün iştikakında aslı bir şey'i histen setretmek ma'nasını ifade eder, «cennehu ve ecennehu» onu örttü,

gizledi « جَنَّ عَلَيْهِ اللَّيْلُ » gece üzerini örttü bürüdü, cünne; kalkan ya'ni siper,

cenîn;

Sh:»5383

henüz doğmamış, rahimde mestur çocuk, yâhud kabir, cenan; bâtındaki kalb; cennet zemini örtmüş bağ ve

bostan, yâhud da histen gizli bağ, cünun; nefis ile akl arasına hâil olmuş delilik, bütün bu kelimelerde ve

ma'nâların da histen bir gizlilik ma'nâsı vardır.

İns mukabili olarak isti'mal olunan, ya'ni görülen ve mahsûs olan insan değil de onun his mâverasında

bulunan zihnî tasavvuratı, tahayyülâtı, iradesi gibi ruhaniyyetle bir münasebeti olan gizli kuvvetler

ma'nasına gelen cinn ismi Râgıbın Müfredatta beyanına göre iki vech ile söylenir:

BİRİSİ, eamm ma'nasıdırki ins mukabilinde havasstan mestur olan alelumum ruhanîlere denir, bu surette

Melâike ve Şeyatin dahi bunda dahil olur. Her Melâike cindir, her cinn Melâike değildir.

BİRİSİ de cinn, böyle ruhanîlerin hepsi değil, ba'zısıdır. Çünkü ruhanîler üç kısımdır.

BİRİNCİSİ, hepsi ahyar, Melâikedir, yanlış iş yapmaz, insanı aldatmazlar, Allahın emrinden

çıkamazlar.

İKİNCİSİ, hepsi eşrar, Şeytanlardır. İnsanı aldatır, şerre fenalığa çalışırlar.

ÜÇÜNCÜSÜ, ikisi ortası, hayırlısı da vardır şerlisi de, işte hass ma'nasiyle cinn bunlarda müteareftir.

İşbu « وَأَنَا مِنَ الْمُسْلِمُونَ وَمِنَّا الْقَاسِطُونَ » Sûresinde cinn, « قُلْ أُوحِيَ »
« وَأَنَا مِنَ الصَّالِحِينَ وَمِنَّا دُونَ ذَلِكَ كُنَّا طَرَائِقَ قَدَدًا » âyetlerinin

delâletinden bunlar olduğu anlaşılıyor. Sûrei Rahmanda geçen cânn ve cinn de bunlar demek oluyor.

Cinnin cemaatine cinne denilir. « مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ » gibi.

Nesarânın incillerinde cinn çıkarmaktan bahseden bir hayli kelâmlar vardır. Bu Sûrede de onlara ta'rîz

eden noktalar, nükteler vardır.

Fransızca Larosta «genie» kelimesinde şöyle denilmiştir:

Sh:»5384

bu isim (Demon «favarable = uyar şeytan veya Melek demek olan latince «genius» kelimesinden) eskilerin re'yince herkesin iyi kötü hayatına hâkim olan divinite ya'ni ülûhiyyet, lutin, ya'ni rü'yada hoş görünerek aldatan ruh, gnume, ya'ni Yehudî tılsımcılarınca Arzın sinesinde sakın olup ondaki defneleri beklediği iddia olunan ve gnume denilen fevkattabi'a cüceler «Sylphe» silf, ya'ni kurunıvustada selt ve cerman asafırinde havacinni, bir iş yapmak için meharet, zevk, meyli tabi'î, beşer zihninin vara bileceği en yüksek derece, cinn fikirlilik, deha' ve bununla muttasıf şahıs: dâhiy **اه**.

Bundan Firenklerin de cinniye dair eski ve yeni telâkkîleri kısaca anlaşılmiş oluyor. Bu da gösteriyorki müşrikler eskiden Cinleri ülûhiyyet derecesine çıkararak onları tel'ih ediyorlardı. Dev, peri, Melek, Şeytan, cinn namlariyle anılan hayr-ü şerr esrârengiz ruhanî mahlûkat veya muhayyelâtı türlü türlü ilâh tanıyarak onlara teabbüd eden ve suretlerini tasvir eden ve onların havaslarına göre tılsımlar, sihirler yapan Sabiîler:

Süryanîler, Gıdanîler, Yunanîler, Romalılar ve cahiliyye Arabları gibi sair müşrikler bütün bunları cinn namı

umumîsi ile te'lîh ediyor « وَجَعَلُوا لِلَّهِ شُرَكَاءَ الْجِنَّ » ve «

وَجَعَلُوا بَيْنَهُ وَبَيْنَ الْجِنَّةِ نَسَبًا

ona oğullar, kızlar uyduruyorlardı. Sonrakiler de mehanet, işgüzarlık ve beşerin irebileceği, en yüksek

derece diye cinni, jeniyyi, cinn fikirlilik, deha veya dâhiyy ma'nasiyle ı'zam eylemişler, ki Arabcada deha,

hakkından gelinmez belâ ma'hasındandır.

Yehudîlerin kabala denilen tılsımcıları ve sahirleri, kâhinleri bunları te'lîh etmemekle beraber Sabi'îler

gibi tılsım ve sihr için esrarlı vasıtalar olmak üzere ta'kıyb etmişlerdi. Bunlar ta Hazreti Nuha, Hazreti

İbrahime, Hazreti Musaya karşı gelenler tarafından ta'kıyb oluna gelmiş Şeytanetli şeyler olup Hazreti

Süleymana karşı da

Sh:»5385

yapılmış ve mülkünde o suretle fitne çıkarılmıştı. Fakat Sûrei « ص » da geçtiği üzere neticede Allahın

inayetiyle Süleyman aleyhisselâme o şeytanetli jeniler, cinnîler, benna ve gavvas ve âharîn, teshîr edilmiş

çifte çifte pırangalara bağlanarak esaret altında ağır ve ince işlerde istihdam edilmişlerdi, onun vefatı

üzerine o esaretten kurtulmuş olan o şeytanlar, Süleyman, mülkünü bu ilimlerle idare ederdi, cinleri,

şeytanları bununla teshîr eylerdi diye bir takım tılsım ve sihir kitapları yazmışlardı. Sûrei Bakarede «

وَاتَّبَعُوا مَا تَتْلُوا الشَّيَاطِينُ عَلَىٰ مُلْكِ سُلَيْمَانَ وَمَا كَفَرَ سُلَيْمَانُ
وَلَكِنَّ الشَّيَاطِينَ كَفَرُوا يُعَلِّمُونَ النَّاسَ السِّحْرَ وَمَا أُنزِلَ عَلَىٰ
الْمَلَكَيْنِ بِبَابِلَ هَارُوتَ وَمَارُوتَ

Yehudîler Allahın kitabı olan Tevratı arkalarına atıp bir taraftan Süleyman aleyhisselâm mülküne, Devletini

sureti idaresine dair diye ona yalandan bir takım küfriyat isnad ederek o Şeytanların ilim nâmına nâsı

aldatmak üzere sihir ta'lîm için küfr ile uydurdukları eserlerin, bir taraftan da sihir ve tılsımla iştigal edegelen

Babilîlerden kalma Hârut ve Mârut hikâyeleri gibi şeylerin arkalarına düşerek karıyı kocasından ayıracak

sihir ve tılsım arkasına düşmüşlerdi, dîni ve mu'cizeyi bir sihirbazlık addedenler de bunlara aldananlardı.

Nesarâ da habîs ruhlu cinnîleri çıkarmak için cinlere ehemmiyet vermişlerdi, cahiliyye Arabları da bütün

bunların arasında çalkalanarak kendilerini sâhirlere, kâhinlere, cinlere kaptırmışlar, ve bir yere, تنها

vadîye vardıkları vakit oranın cinlerine sığırırlar ve bu suretle onların istilâlarını artırırlardı. Bı'seti

Muhammedî ile tarafı haktan tepelerine indirilen âteşin alevler, âyetler onları yakmaya başlamıştı. Ki işte bu

Sûrede cinlerin hadlerini tanıtarak Allahın birliğini ve büyüklüğünü doğru ve ma'kul rüşd yolunu gösterip

cinlerin yalanlarına ve tecavüzlerine sed çeken ve onları gökten inen şihablar gibi iştiial ederek yakacak

olan Kur'anın hakkıyyetini

Sh:»5386

ve onu getiren Peygamberin vazife ve galebe ve muvaffakiyyetini anlatmıştır ve onun için bu Sûreyi de

Peygambere ilk nâzil olan Müzzemmil ve Müddessir Sûreleri ta'kiyb edecektir.

İslâm uleması tarafından da cinlere dair bahisler yapılmış, eserler yazılmıştır. «

آكام المرجان فى احكام الجن » bu babda meşhur olan kitablardandır. Razî,

tefsiri kebîrinde de cinlerin sübutuna ve mahiyetine dair epiyce uzun ve kelâmî bir bahis yapmıştır. Burada

ona dair de bir hulâsa yapmak muvafık olacaktır.

Hakîm Farabî Fususul'hikem nam eserinde Melâikeyi şöyle ta'rif etmiştir: Melâike, cevherleri ulûmi

ibdayye olan suveri ilmiyyedir. Nukuş bulunan levhalar gibi değil, ulûm bulunan sudur gibi de değil, belki

bizevatiha kaim olan ibdaî ilimlerdir ki emri a'lâyi mülâhaza ederler ve onların hüviyyetlerinde mülâhaza

ettikleri intiba' eyler. Ve onlar mutlaklırlar. Lâkin ruhı kudsiyye onlara yakazada muhatabe eder, Ruhı beşerîye de nevmde muhatabe eder. Mesaili felsefiyye ve cevabları namındaki risalesinde de Cinnin mahiyeti hakkında sorulan suâle cevab olarak da Farabî demiştir ki: cinn, hayyi gayri natık, gayri mâ'ittir, ya'ni bir zî hayat ki natık da değil, ölmez de. Bu ta'rif, insanın hayyi natıkı mâit diye ma'ruf olan haddinin tebeyyün ettiği taksim in iycaıdır. Ki şöyledir: hayy, ya natıkı mâittir ki o insandır. Veya natıkı gayri mâittir ki o melektir. Veya gayri natıkı mâittir ki o behayimdir. Veya gayri natık, gayri mâittir ki o da cindir. Bunun üzerine sâil dedi ki: Kur'andaki «

اِسْتَمَعَ نَفَرٌ مِّنَ الْجِنِّ فَقَالُوا اِنَّا سَمِعْنَا قُرْآنًا عَجَبًا» kavli ilâhîsi

buna münakızdır. Zira gayri natık olan nasıl dinler ve nasıl kail olur? Fârabî buna cevaben demiştir ki:

münakız değildir. Zira hayy hayyolmak haysiyyetiyle onun için semî' ve kavil mümkündür. Çünkü kavil ve

telâffuz, nutuk denilen temyiz in gayridir. Behayimden bir çoğunu görürsün ki hayy olmakla

beraber

Sh:»5387

kavli yoktur. İnsanın sesi de bu mekatıyle onun için bu nevi'de hayy olması haysiyyetinden tabî'dir. Cinn

envaından her nev'in savtine diğer nevi'lerden olan gayrisinin savtı yetişmediği gibi bu mekatı ile insanın

savtı de sair hayvan nevi'lerinin esvatine muhaliftir. Gayri mâit dememize gelince Kur'an ona delâlet eder. «

رَبِّ فَانظُرْنِي إِلَى يَوْمِ يُبْعَثُونَ ، قَالَ فَإِنَّكَ مِنَ الْمُنظَرِينَ

اهـ . Bunun hasılı kavlin nutuktan eamm ve nutkun insana mahsûs olmasıdır. Netekim mantıkta kavli

melfuz ve ma'kul diye ikiye ayırırlar. Lâkin insanın ta'rifinde ki nutuk kavli melfiz mudur? Yoksa mantıkmıdır?

Fârabî bunu melfuza hamletmiş oluyorki bu nokta zayıftır. Saniyen, âyet ile istidlâl eksiktir. Çünkü bu âyetin

diğer yerinde «إِلَى يَوْمِ الْوَقْتِ الْمَعْلُومِ» vardır. Demek ki Farabî esas itibariyle cinni

inkâr etmemiş, mahiyetini bile ta'rife kadar gitmiştir. Ancak gayri mâ'it demesinde isabet olmadığı gibi

gayrinatik demesinde de isabet etmemiştir. Hadditamm ile ta'rif etmek isteyeceğine haddinakis olarak hayyı

maiti hafî deseydi yanılmamış olurdu. İbni sîna Hudud risalesinde cinn, eşkâli muhtelifede teşekkül eder bir

hayvanı hevaîdir diye ta'rif etmiş ve sonra da « هَذَا شَرَحٌ لِلِاسْمِ = bu ismin şerhidir» demiştir.

Fahri razî de bunu inkara hamlederek cinnin sübut ve nefyinde nâs eski ve yeni ihtilâf etmiştir. Felasifenin

ekserinden zâhir olan inkârdır. Çünkü Ebu Aliyy ibni sînanın bu ta'riften sonra «

هَذَا شَرَحٌ لِلِاسْمِ» demesi bu ta'rif, bu lâfızdan murad olunan ma'nayı şerhtir. Bu hakikatın

haricde vücudu yoktur demeğe delâlet eder deyip isbatı için tafsilâta girişmiştir. Çünkü haddi ismî, yalnız

ismın mefhumunu şerh eder. Müsemmanın mahiyetini şerh eden haddi hakikî gibi vücuduna delâlet

etmez. Lâkin bundan ademine delâlet ma'nası çıkarıp da inkâra haml eylemek de doğru olmaz. Zira maksad, müsemmasının gizli olduğu için haddi hakikî ile hakikatini ta'rif kabil olmadığını söylemek de olabilir.

Razînin tahkikına göre: Erbabı milelin cümhuru cinnin

Sh:»5388

varlığını i'tiraf etmişler. Kudemai felâsifeden ve ashabı ruhaniyyâtta bir çoğu da ona ervahı süfliyye demişler ve ervahı süfliyyenin icabette daha çabuk fakat zayıf, ervahı felekiyyenin ise icabette ağır fakat kaviy olduklarını zu'meylemişlerdir. Ve cinnin subutuna kail olanlar mahiyeti hakkında ikiye ayrılmışlardır: bir kısmı; ne cisim ne de cisme hulûl eden cismanî olmayıp binefsiha kaim cevahiri mücerrede olduklarına kail olmuşlar ve demişlerdirki bunların ne cisim ne de cismanî olmamaları, Allaha müsavî olmalarını istilzam etmez, çünkü ne cisim ne de cismanî olmamak sülûbdur. Sıfatı selbiyyede iştirâk, hakikat ve mahiyette iştiraki iktiza etmez. Netekim a'raz, bir mahalle ihtiyacda müsavî olmakla beraber mahiyetleri muhtelifdir. Ba'zısı hayırlı, ba'zısı şer, ba'zısı hoş ve sevgili, ba'zısı da alçak ve hasîstir, kimisi iyi işlere yarar,

kimisi de kötü işler yapar, bunları düşünebilmek için en yakın misal insanın nefsi natikasıyla onun beden üzerindeki efalidir. Bir şuurdan bir hareket hasil olabilir. Bu kısımdan ba'zıları da demişlerdirki: cinn, beşerin bedenlerinden muharekat etmiş olan ruhları ve nefsi natıklarıdır. Bedenlerinden ayrılmakla ruhanî âlemde inkişaf ederek kuvvet ve kemâleri artar, ayrıldıkları bedene müşabih bir beden huduse gelince ona müşakelet sebebiyle o ayrılmış olan ruhun bu bedene bir alâkası bulunur. Ve bu suretle o ikinci bedenin nefesine efalinde ve tedbirinde muavenet eder, Zira cinsiyet zamma illet olur. O ikinci nefis hayırlı nüfûstan ise ona muîn olan ruh. Melek ve o yardım, ilham olur, şirir ise o muîn, Şeytan ve o îâne vesvese olur. Diğer kısım, cinlerin ecsam olduklarına kail olmuşlar ve bunlardan ba'zıları şöyle demişlerdir: cisimler, hayyiz: mekân, cihet, tul, arz, umk sıfatlarında müşterek olmakla beraber sıfatlarında müşterek olmakla beraber sıfatta iştirâk tamamı mahiyette iştiraki iktiza etmiyeceğinden bunlar cismiyyetin a'razından olur da hakikati olmıyabilir.

Sh:»5389

Ve çünkü muhtelif mahiyetteki şeyler ba'zı levazimde iştirâk edebilir ve cisimlerin latîf ve kesif olarak taksim edilebilmeleri cismiyyet hakikatinde müşterek oldukları halde yalnız letâfet, kesâfet mefhumlarıyla

ayrılmış olmalarını iycah etmez. Ve Şu halde cismiyyet mefhumu ecsam dediğimiz Şeylerin hepsinde mŐstereki zatfisi olmayıp bir arazfisi olabilir, meselâ su mahiyyeti, buhar, mayi', incimad hallerindeki tehavvölâtta su hakikatinden çıkmak lâzım gelmiyeceği gibi bir Şey de hakikatinden çıkmaksızın hem muhtelif cisimler halinde görünmek hem de cismiyyet onun bir arazfisi olup o cismiyyet mâverasında bir Şey olarak bulunmak kabil olur. Bu suretle heva'f ba'zı ecsamı latfifenin mahiyyette sair heva'f cisimler envaina muhalif bir mahiyyette bulunması ve bundan ba'zı efali acibe zuhur etmesi tesavvur olunamıyacak bir Şey değildir. Cinler de bu suretle muhtelif Őekiller alabilir ve başkalarının gözüne bir Şey görünmezken ba'zılarının gözüne ecsam halinde bir çok Şeyler görünebilir.

Maamafih diğer bir çokları bunu kabul etmemiş, ecsamın zikrolunan vasıflarla tamamı mahiyyette mŐsavf olduklarına ve enva'a ayrılmaları ona munzamm olan ayrı vasıflarla olduğuna kail olmuşlar, bunlar da hayat hakikati noktai nazarından iki mezhebe ayrılmışlardır.

BİRİNCİSİ, EŞ'arfnin ve cümhuri etba'nın kavlidirki: hayat için binye Şart değildir. Hayat haddizatında tecezziy etmiyen bir hakikattir. Onun bir binye de tecelli etmesi haddizatında bir binyeye mütevakkıf olmasını ıktıza etmez. Bir binyede tecelli eden hayat, ne onun mecmuunda, ne de ayrı ayrı eczasının her

birinde değildir. Cisim, cismiyyette müsavî olmak hasebiyle her cüz'yle kaim olan hayat diğerinin misli olacağından bir şey'in hukmü mislinin hukmüne mütevakıf olamaz. Öyle olsa

Sh:»5390

mütekabilen o, ona o ona mütevakıf olacağından nâmütenahî devir lâzım gelir, nâmütenahî zamanda bir hayat husule gelemezdi, bir arazın bir çok mahallere birden hulûlü de ma'kul değildir. Doğrusu büyük bir binyede tecelli eden hayat, basît bir tek cüzde de tecelli edebilir. Hakikat ı'tibariyle hayat, madde ve ecsamın bir tabiati değil, bir emri rabbanîdir. Onun için bir cüzde büyük büyük cisimler tecelli edebilir. Ve bir göz, ortada bir binye olmadığı halde, başkalarının görmediği bir cisim görebilir. Hattâ görmek için göz bile şart değildir. Allah tealâ murad ederse gözler kapalı iken bir parmak uciyle bile gösterebilir. Cinler de böyle binyesi olmıyan bir hayat kuvveti olmak üzere ecsamın herhangi bir cüz'ünde görünür veya görünmiyebilir.

İKİNCİSİ, bu âlemdeki hayatta istikralların gösterdiğine göre binye de şarttır. Cinnilerin de cismanî bir binyesi olabilir, Lâkin bizim her binyeyi görmemiz lâzım gelmiyeceği gibi gördüklerimizin de her cüz'ünü

görmediğimiz ma'lûmdur. Şu halde gözlerimizin önünde nice nice binyeler bulunurken biz onları görmiyebiliriz. Netekim mikropları alelâde bakışla göremediğimiz gibi, cevviheva içinde, hiç hislerimize ilişmeyen mevceler, ziyalar da bulunabilir, ve bunların bize uzak ve yakın, yüksek ve alçak olanları da bulunabilir ve biz bütün ecsamî ve bütün cismanî ve fizikî kuvvetleri keşfetmiş değilizdir. Şu halde gerek ruhanî, gerek cismanî bakımdan bizim hislerimizden mestur mahlûklar bulunduğunu inkâr etmek doğru değildir.

Böyle olmakla beraber cinleri isbat edeceğiz diye onların şeytanetlerine kapılarak onları nazarlarda haddinden ziyade büyütülmeğe ve onlardan gaybler, sirlere öğrenmek sevdasiyle onların istîlalarına düşmeğe de kalkışmamalıdır, Onlara verilen kuvve insanın idrakine

Sh:»5391

verilen kuvveden yüksek değildir. Ve hepsi kutreti ilâhiye önünde hiçtir. Onun için «

فَمَنْ يُؤْمِنُ بِرَبِّهِ فَلَا يَخَافُ بَخْسًا وَلَا رَهَقًا» buyurulduğu üzere Allaha

cidden iman edenler onlardan korkmaz ve onların istîlalarına uğramazlar, Kur'anın nuru onları yakar.

Bu Sûre bu hakikatleri anlatmış ve cinlerin vücudunu ve mes'uliyet ve mükellefiyetlerini ve İnse alâka ve müşabehetlerini haber vermekle beraber hepsinin bir vahdet arz edecek mahiyette olmayıp dilim dilim, boy boy, fırka fırka ayrılmış olduklarını ve toplansalar bile Allaha ve Allahın emrine karşı bir şey yapmaktan ve gaybi bilmekten âciz ve onların fitne ve imtihan meydanlarında mahkûm bulduklarını bildirmiştir.

Gerek Sûrei Ahkafta gerek bu Sûrede bir takım cinnin Peygambere gelip Kur'an dinledikleri ve ona iman ile cem'iyetlerine dönüp nasihat ederek da'vet eyledikleri zikr ü beyan olunmuş olduğunda şübhe yoksa da Peygamberin onları görüp görmediği hakkında rivayet muhtelifir:

1 - Saıyd ibni cübeyrden, İbni Abbastan rivayet olduğuna göre Resulullah cinlere karşı okumamış ve onları görmemişti, ancak Resulullah bir kaç nefer Ashabı ile Sokıukâza giderken Nahle nam mevki'de sabah namazı kıldıkları esnada okuduğu Kur'anı cinnîler dinlemişti, o sırada Şeytanlar Sema haberleri alamaz olmuş ve üzerlerine şihablar saldırmıştı, herhalde yeni bir şey hadıs olduki sizinle Sema haberleri arasına hail oldu, Arzın şark u garbına gidin bakın bakalım o hâdis olan nedir? Demişler ve bu sebeble şark u garbı araştırmağa başlamışlardı, Tihame tarafına giden takım sokı ukâza gitmekte bulunan

Peygamberin nahlede Ashabiyle sabah namazı kılarken okuduğu Kur'anı işidince

varıp

Sh:»5392

dikkatle dinlemişler, dinleyince de işte bu size Sema haberine hail olan demişler, hemen orada

kavımlarına döndüklerinde «

يَا قَوْمَنَا إِنَّا سَمِعْنَا قُرْآنًا عَجَبًا يَهْدِي إِلَى الرُّشْدِ فَآمَنَّا بِهِ
« وَلَنْ نُشْرِكَ بِرَبِّنَا أَحَدًا » demişlerdi, Allah tealâ bunun üzerine Peygamberine «
« قُلْ أُوحِيَ إِلَيَّ أَنَّهُ اسْتَمَعَ نَفَرٌ مِنَ الْجِنِّ » Sûresini indirdi, cinnin dedikleri

Peygambere ancak vahy olundu اهـ . Tirmizîde ve İbni Cerîr tefsirinde bu rivayetin başında: «

« مَا قَرَأَ رَسُولُ اللَّهِ عَلَى الْجِنِّ وَلَا رَأَاهُمْ » fıkrası vardır. Lâkin Buhârîde o
fıkra yoktur, ancak sonunda « وَ إِنَّمَا أُوحِيَ إِلَيْهِ قَوْلُ الْجِنِّ » vardır. Abd İbni

Humeydin, Mihran, Süfyan, Âsım tarikıyla verkadan rivayetinde de Zevbea rehti ve ashabı, Mekkeye gelmiş

Peygamberin kıraetini dinlemişler sonra gitmişlerdi «

وَإِذْ صَرَفْنَا إِلَيْكَ نَفَرًا مِنَ الْجِنِّ يَسْتَمِعُونَ الْقُرْآنَ فَلَمَّا

حَضْرُوهُ قَالُوا أَنْصَتُوا» budur. Onlar dokuz idiler, Zevbea da içlerinde idi, Dahhâkten

rivayette de İbni Abbastan rivayet vechile ilek gönderilen nefer Nasıbiyn ehlinden idi, Nasıbiyn Yemende

bir arzıdır ve onlar cinin eşraf ve sâdatıdır. İblîs onları Tihame ve Yemen havalîsine göndermişti, onlar vadî

üzere Nahle vadîsine gelmişlerdi ki Nahle vadiden iki gecelik mesafedir, orada Peygamberi sabah namazı

kılarken buldular, Kur'an okurken işittiler, huzuruna geldiklerinde birbirilerine susun dediler, namaz bitince

de kavımlarına mü'min olarak dönüp gittiler, Peygamber onları bilmiyordu, Allah tealâ «

قُلْ أُوحِيَ إِلَيَّ أَنَّهُ اسْتَمَعَ نَفَرٌ مِنَ الْجِنِّ» indirinceye kadar Peygamberin

onların gönderilmiş olduklarından haberi bile yoktu اه. Bir rivayette de bunlar Şeysabandan idiler ve

onlar cinnin adedce en çoğudur. İblisin cünudunun çoğu onlardandır اه.

2 - İbni Mes'ud rivayetidir: demiş ki Aleyhissalâtü vesselâm «ben cinne Kur'an okumakla emrolundum,

beraberimde kim gider?» Dedi, sükût ettiler, ikinci kere söyledi yine sükût ettiler, üçüncüde yine söyledi,

ben «Abdullah maıyyetinde giderim ya Resulullah» dedim, bunun üzerine kalktı, İbni ebî Düb Şıbinin

yanında

Hacûne gelince benim üzerime bir hat çizdi, bunun tecavüz etme dedi, sonra Hacûne doğru geçti, derhal üzerine doğru keklıklar gibi uçuştular, sanki Zut ricaline benziyorlardı, kadınların def çaldıkları gibi deflerini çalıyorlardı nihayet onu sardılar, gözümden gaib oldu hemen kalktım, bana eliyle otur diye işaret etti, sonra Kur'an okumağa başladı, gittikçe sesi yükseliyordu hepsi yere yapıştılar, o derece ki seslerini işidiyordum da kendilerini görmüyordum, sonra bana avdet buyurduğunda «gelmek istedin değil mi?» dedi, «evet ya Resulullah» dedim, «o sana gerekmezdi, onlar cinn, Kur'an dinlemeğe geldiler, sonra da kavımlarını inzar etmek üzere döndüler, benden azık istediler, ben de onlara kemiği azık ettim, kemikle, deve gübresiyle kimse taharetlenmesin» buyurdu **اهـ**.

İbni Mes'ud Hazretleri mes'elede daha salâhiyyetdar olmakla beraber İbni Abbas Hazretlerinden rivayet tarikleri sahih ve kuvvetli olması ve Sûrenin cereyanı da buna muvafık görünmesi hasebiyle bu rivayetlerin birin tercihten ziyade tevfikı cihetine gidilmesi daha muvafıktır. Bir çokları vak'anın teaddüdüne zâhib olmuşlardır. Evvelâ İbni Abbasın dediği gibi olmuş, onun üzerine Allah tealâ Peygambere bu Sûreyi vahy edip onların dilediklerini ve dediklerini haber vermiş, sonra da İbni Mes'udun rivayet ettiği gibi onlara çıkmasını da emir buyurmuş olabilir. Çünkü İbni Mes'ud rivayetinde bu Sûrenin inzâli zikredilmemiştir. Bir

de Sûrei Rahmanda geçtiği üzere Peygamberin o Sûreyi de cinlere okuduğu geçmişti, muhaddisler cinn ifadesinin altı kerre olduğuna hadislerin delâlet eylemekte olduğunu söylemişlerdir. Diğer taraftan vak'a bir olduğu halde bile Resulullah bu vakte kadar cinleri ne görmüş ne de onlara cinciler gibi bir şey okumuş, fakat bu kerre onlara Kur'an okumakla emr olunmuş, lâkin onların kavımlarına varıp söylediklerini bilmemiş,

Sh:»5394

bu cihet kendisine tarafı ilâhîden vahy ile haber verilmiş demek olur. Fil'hakika İbni Abbas rivayetinin en mühim nüktesi cinnin bu sûrede haber verilen sözlerini onlar söylerken Peygamber kendilerini görek onlardan dinlemek suretiyle bilmiş olmayıp Cinlerin bu sözleri onun gıyabında söylenmiş olduğu halde Allah tealâ Peygambere vahy ile bildirmiş bulunduğunu anlatmasıdır. Buharînin rivayetinde nefyi rü'yet

mezkûr olmayıp yalnız « وَ إِنَّمَا أُوحِيَ إِلَيْهِ قَوْلُ الْجِنِّ » denilmesi bu ma'naya

tenbih olduğu gibi « قُلْ أُوحِيَ إِلَيَّ » buyurulması da tamamen bunu nâtıktır. Yoksa «

قُلْ إِنِّي اسْتَمَعْتُ أَنَّهُ اسْتَمَعَ نَفَرًا مِّنَ الْجِنِّ فَقَالُوا

gelirdi. Bu sözlerini söylerlerken onları görmemiş ve dinlememiş olması ise hiç görmemiş olmasını ıktiza

eylemez. İbni Mes'ud rivayeti de Peygamberin bunları cinlerin kendilerinden dinlediğini söylememiş, ancak

Peygamberin onlara karşı Kur'an okumağa me'mur olduğunu ve vak'ada kendisinin de hâzır bulunup onları

Peygamberin etrafında nasıl gördüğünü anlatmıştır. Demek aradaki en farklı cihet Peygamberin cinni

mutlaka görüp görmemiş olması mes'elesidir. İbni Abbas rivayeti alel'tlak değil, bu vak'aya kadar ve bu

sözleri söyledikleri sırada görmemiş olduğunu anlatıyor. Böyle olmasa bile, müsbit nâfiye müreccah

olduğundan, bu hususta İbni Mes'ud rivayeti tercih olunmak lâzım gelir. Hem Cebraili gören ve hatta İbni

Abbasın kavlince Mi'racda rabbini gören Resulullahın cinleri, Şeytanları hiç görmemiş olması ma'nâsız

olur. Demek ki İbni Abbasın « مَا قَرَأَ رَسُولُ اللَّهِ عَلَى الْجِنَّ وَلَا رَأَاهُمْ »

demesi sâbit olduğuna göre de muradı Peygamber bu sûredeki sözleri cinlerden dinlemedi ancak Allah

tarafından vahy ile bildirildi demektir ve Peygamberin bî'setiyle cinlerin, Şeytanların idlâllerine karşı bir sed

çekilmiş olduğunu anlatmaktır ki bu Sûrenin ruhuna tamamen muvafıktır. Netekim İbni Mes'ud rivayetinin

sonunda cinlere

Sh:»5395

azık olarak kemik atılmak fıkrası da onların hakaretini beyandır.

Zevbea, lügatte kasırğa demektir. Bir de kasırğa gibi bir nevi' Cinn veya Şeytan ismi olduğu zikrolunmuştur. Şeysaban dahi Kamusta erkek karınca, karınca yuvası, Cinden bir kabîlenin ve bir Şeytanın ismidir. Kamuşşerhinde, Şeytanı racîmin ismi denilmiştir. Demek ki zevbea da kasırğa gibi hevaî bir ihtilâl cereyanı Şeysabanda da hurde ve mikroblar gibi bakteriyolojik bir gizlilik vardır. Nasıbiyn de Musul tarafındaki Nasıbîn değil, Yemende cinniyle meşhur bir mevki' imiş. Ehli Nasıbiyn ta'biriyle mahal ta'yin edilmesinde de bunların mukabili olmakla beraber İnsten eamm olan alelittak insan mukabili bir cinn olmadıklarını andıran bir ma'na vardır. « يَعْوْذُونَ بِرِجَالٍ مِنَ الْجِنِّ » kavlinden zâhir olan da bunların rical suretinde temessülüdür. El'ilmü indallah.

Âlûsînin İbni Teymiyyeden nakline göre Cinn kıssası hicretten üç sene evvel vâki' olmuştur. Vakıdî de nübüvvetin on birinci senesinde olduğunu söylemiştir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ
﴿١﴾ قُلْ أُوحِيَ إِلَيَّ أَنَّهُ اسْتَمَعَ نَفَرٌ مِنَ الْجِنِّ فَقَالُوا إِنَّا
سَمِعْنَا قُرْآنًا عَجَبًا ﴿٢﴾ يَهْدِي إِلَى الرُّشْدِ فَآمَنَّا بِهِ وَلَنْ

نُشْرِكُ بِرَبِّنَا أَحَدًا ﴿٣﴾ وَأَنَّهُ تَعَالَى جَدُّ رَبِّنَا مَا اتَّخَذَ صَاحِبَةً
وَلَا وَلَدًا ﴿٤﴾ وَأَنَّهُ كَانَ يَقُولُ سَفِيهُنَا عَلَى اللَّهِ شَطَطًا ﴿٥﴾

Sh:»5396

﴿٥﴾ وَأَنَا ظَنَنَّا أَن لَنْ تَقُولَ الْإِنْسُ وَالْجِنُّ عَلَى اللَّهِ كَذِبًا
﴿٦﴾ وَأَنَّهُ كَانَ رِجَالٌ مِنَ الْإِنْسِ يَعُوذُونَ بِرِجَالٍ مِنَ الْجِنِّ
فَزَادُوهُمْ رَهَقًا ﴿٧﴾ وَأَنَّهُمْ ظَنُّوا كَمَا ظَنَنْتُمْ أَن لَنْ يَبْعَثَ
اللَّهُ أَحَدًا ﴿٨﴾ وَأَنَا لَمَسْنَا السَّمَاءَ فَوَجَدْنَاهَا مَلَأَتْ حَرَسًا
شَدِيدًا وَشُهَبًا ﴿٩﴾ وَأَنَا كُنَّا نَقْعُدُ مِنْهَا مَقَاعِدَ لِلسَّمْعِ فَمَنْ
يَسْتَمِعِ الْآنَ يَجِدْ لَهُ شِهَابًا رَصَدًا ﴿١٠﴾ وَأَنَا لَا نَدْرِي أَشْرٌّ
أُرِيدَ بِمَنْ فِي الْأَرْضِ أَمْ أَرَادَ بِهِمْ رَبُّهُمْ رَشَدًا ﴿١١﴾ وَأَنَا
مِنَ الصَّالِحِينَ وَمِنَّا دُونَ ذَلِكَ كُنَّا طَرَائِقَ قَدَدًا ﴿١٢﴾ وَأَنَا
ظَنَنَّا أَن لَنْ نُعْجِزَ اللَّهَ فِي الْأَرْضِ وَلَنْ نُعْجِزَهُ هَرَبًا ﴿١٣﴾
وَأَنَا لَمَّا سَمِعْنَا الْهُدَى آمَنَّا بِهِ فَمَنْ يُؤْمِنُ بِرَبِّهِ فَلَا يَخَافُ

بَخْسًا وَلَا رَهَقًا ﴿١٤﴾ وَأَنَا مِنَ الْمُسْلِمِينَ وَمِنَّا الْقَاسِطُونَ فَمَنْ
أَسْلَمَ فَأُولَئِكَ تَحَرَّوْا رَشَدًا ﴿١٥﴾ وَأَمَّا الْقَاسِطُونَ فَكَانُوا
لِجَهَنَّمَ حَطَبًا ﴿١٦﴾

Sh:»5397

﴿١٦﴾ وَأَنْ لَّوِ اسْتَقَامُوا عَلَى الطَّرِيقَةِ لَأَسْقِينَهُمْ مَاءً غَدَقًا
﴿١٧﴾ لِنَفْتِنَهُمْ فِيهِ وَمَنْ يُعْرِضْ عَنْ ذِكْرِ رَبِّهِ يَسْلُكْهُ عَذَابًا
صَعْدًا ﴿١٨﴾ وَأَنَّ الْمَسَاجِدَ لِلَّهِ فَلَا تَدْعُوا مَعَ اللَّهِ أَحَدًا
﴿١٩﴾ وَأَنَّهُ لَمَّا قَامَ عَبْدُ اللَّهِ يَدْعُوهُ كَادُوا يَكُونُونَ عَلَيْهِ
لِبَدَأٍ

Meali Şerifi

Deki vahy olundu bana hakikat bir takım cinnin dinleyip de şöyle dedikleri: inan olsun biz acâib bir

Kur'an dinledik 1 Rüşde irdiriyor, biz de ona iman eyledik, rabbımıza hiç kimseyi şerik koşmıyacağız 2 Ve

doğrusu o rabbimizin şanı çok yüksek, ne bir arkadaş edinmiş ne de bir veled 3 Ve doğrusu bizim sefiyh,
Allaha karşı saçma söylüyormuş 4 Ve doğrusu biz, İns ü Cinn Allaha karşı asla yalan söylemez sanmışız 5
Ve doğrusu İnsten ba'zî rical Cinden ba'zî ricale sığınıyorlardı da onların istiyâlarını artırıyorlardı 6 Ve
doğrusu onlar sizin zann ettiğiniz gibi zann etmişlerdi ki: Allah ebedâ hiç bir kimseyi ba's etmeyecek 7 Ve
doğrusu biz o Semayı yokladık da onu öyle bulduk ki şiddetli muhafızlar ve şihablarla doldurulmuş 8 Ve
doğrusu biz ondan dinlemek için ba'zî mevkî'lere otururduk, fakat şimdi her kim dinliyecek olursa onun için
gözeten bir şihab buluyor 9 Ve doğrusu biz bilmeyiz o Arzdaki kimselere bir şer mi irade edilmiştir, yoksa
rabları onlara bir hayır mı murad etmiştir 10 Ve doğrusu bizler: bizlerden salih olanlar da var, olmiyanlar da
var dilim dilim tarikatler olmuşuz 11 Ve doğrusu biz anladık ki Allahı Arzda acze düşürmemize ihtimal yok,
kaçmakla da onu asla âciz bırakamayız 12

Sh:»5398

Ve doğrusu biz o hidayet rehberini dinlediğimizde ona iman ettik, her kim o rabbına iman ederse artık ne
hakkı yenmek ne de istiyâ olunmak korkusu kalmaz 13 Ve doğrusu bizler: bizlerden müslimler de var,
haksızlar da var, müslim olanlar, işte onlar rüşd-ü savabı arıyanlardır 14 Amma haksızlar Cehenneme odun

olmuşlardır 15 Ve hakikat o tarikat üzere istikametle gitselerdi elbette kendilerini bol bir su ile suvarırdık 16

Ki onları onun içinde imtihan edelim, her kim de rabbının zikrinden yüz çevirirse o onu gittikçe yükselen bir

azâba sokar 17 Ve hakikat meşicler hep Allah içindir, o halde Allahın yanında başka birine duâ etmeyin

18 Ve filhakıka o Allahın kulu kalkmış ona duâ ederken üzerine keçeleneyazdılar 19

1. ﴿نَفَرٌ﴾ - Biz bir tek kişiye de nefer deriz, Arabca da ise meşhuru üçten ona kadardır. Âlûsînin

beyanına göre fasîhte ondan yukarıya itlak olunur. Erlere hattâ İnse de mahsus değildir. Çünkü burada

cinne de itlak olunmuştur. Mücmelde demiştir ki: Reht ve nefer, kırka kadar kullanılır, aralarında fark: reht,

bir Ataya raci' olurlar, neferde ise öyle değil, nefer, kavme de itlak olunur ki «وَأَعَزُّ نَفَرًا» kavli celîli

bundandır. İmamı Kirmanî de neferin urfi lügatte diğer bir ma'nası vardır: Recül (er) demiş ve bir hadîsi

şahîhin bu ma'na ile tefsir olunduğunu söylemiştir. Demek ki bizde nefer bu ma'nadan gelmiştir.

﴿أَنَّهُ اسْتَمَعَ﴾ - Bu «ان» kıraetlerin hepsinde bil'itifak üstün okunur. Çünkü cümle «

اَوْحَى» nin naibi fa'ili mevkiindedir. Buna ma'tuf olanlar böyle feth ile okunmak lâzım gelir. Zamir,

şandır. ﴿فَقَالُوا إِنَّا﴾ - Bu «انا» mekuli kavli olduğundan bütün kıraetlerde esre okunur.

Buna ma'tuf olanlar

Sh:»5399

da meksûr okunmak lâzım gelir. 2. ﴿الرُّشْدُ﴾ - hak ve savab 3. ﴿وَأَنَّهُ﴾ - bu sûrede bu ve

maba'dindeki « ان » lerin atfı, mühim mes'eledir. Kıraetlerin ba'zısında üstün ba'zısında esre okunmuştur.

Ba'zılarında esre ba'zılarında fetha okuyanlar da vardır. Esre okunan kıraetlerde « إِنَّا سَمِعْنَا ﴾

üzerine ma'tuf olduğu açıktır. Şöyle söylediler, şöyle söylediler demektir. Fetih ile okunmasında ise ki -

bizim hafs kıraetinde ve mushaflarımızda böyledir - bunda incelikler vardır. Ba'zısı « أَمَّا بِهِ ﴾ deki «

به » nin mahalline veya « بَأَنَّهُ ﴾ takdiriyle « به » zamirine ma'tuf. Olup « dinledik de ona ve şu

hakikatlere iman ettik » demek olur. Bu suretle bunlar da Cinlerin kelâmı cümlesine dahil bulunur. Arada

ve sonunda ba'zıları da « أَوْحِيَ إِلَىَّ أَنَّهُ ﴾ daki « أَنَّهُ ﴾ üzerine ma'tuf olur ki onlar Cinnin

kelâmından hikâye olmayıp doğrudan doğru tarafı ilâhîden vahyolunan kelâmlar cümlesinden olarak

mülâhaza edilmek lâzım gelir. Netekim «

﴿وَأَن لَّوِاسْتَقَامُوا﴾ . ﴿وَأَنَّ الْمَسَاجِدَ لِلَّهِ﴾ » böyle doğrudan doğru vahy

olduğu için kıraetlerin hepsinde feth ile okunmuştur. Arada «

﴿وَأَنَّهُ لَمَّا قَامَ﴾ » sonra « ﴿وَأَنَا ظَنَّا﴾ . ﴿وَأَنَّهُمْ ظُنُّوا﴾ »

muhtemeldir. Biz bunları mealde doğrusu ve hâkikat ve filhakika ta'birleriyle göstermeğe çalıştık ve bütün

bunlar da rüşdün ma'kul ve doğru yolun bir izahı vardır.- 3. ﴿تَعَالَى جَدُّ رَبِّنَا﴾

CEDD, sahib Kamusun Besairde beyanına göre bu maddenin aslı düz erazîyi baştan başa kat' edip geçmek ma'nasıdır. Sa'y-ü cehde ve elbiseyi kesib biçmekle lâzımı olan yeniliğe ve gece gündüz kat' mesafe zımında mu'în olan feyzi ilâhî; baht, gına, nasîb şan ü azemet ma'nalarına ve bu münasebetle büyük babaya itlakı ondan müteferri'dir **اه**. Bu vechile ced eyf baht, kadr-ü haysiyyet, nasîb ü kısmet ma'nalarına geldiğinden böyle bahtiyar kimselere ashabülcedd, zevülcedd veya mecdud

Sh:»5400

denildiği gibi ululuk ve azemet ma'nasiyle de « جَدَّ فِي عِيُونِ النَّاسِ جَدًّا » herkesin gözünde büyüdükçe büyüdü denilir, ve cimin zammiyle « جد » azim demek olur. «

لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ » olan Allah tealâyâ izafetle cedd, onun bütün kâinatı kat'etmiş olan ezeli

şan-ü azemeti, gınayı zatîsi, bir de umumiyetle kâinata ve hususiyetle dilediklerine olan yüksek feyz-u

inayeti ma'nalariyle tefsir olunurki burada birincisi olmak zâhirdir. - 4. ﴿سَفِيهَنَا﴾ İblis, veya cins

ma'nasiyle Cinnin mütemerridleri diye ma'na verilmiştir. - ﴿شَطَطًا﴾

ŞETAT, hadden aşırı, haktan rüşdten uzak, saçma, ki o, sefihin Allâha eş ve veled isnad etmesidir. 5.

﴿وَأَنَا ظَنَّا﴾ ilh - o sefihlerinin saçmasına bu vakte kadar ne sebeble aldanmış olduklarını

beyandır. 6. ﴿وَأَنَّهُ﴾ - Bunun «أَنَّهُ اسْتَمَعَ» ye ma'tuf olması melhuzdur. Burada Cinlerin

öyle yalan ve saçmalara cür'et etmelerinin vechi ve İnse tesallut edebilmelerinin sebebi anlatılmış oluyor ki

şudur: - ﴿كَانَ رِجَالٌ مِنَ الْإِنْسِ يَعُوذُونَ بِرِجَالٍ مِنَ الْجِنِّ﴾ insten

bir takım rical, Cinden bir takım ricale sığınıyorlardı - böyle sığınma duâlarına, ta'vîzât ve efsûn namı

verilir.

Demişlerdirki: «bir adam تنها bir vadîde yatmak veya konmak geçmek istediği ve nefesine bir

tehlükeden korktuğu zaman yüksek sesle «ey bu vadînin azîzi! Ben senin itaatinde bulan sühadan

sana sığınıyorum» der ve bu suretle o vadîdeki cinnînin kendisini himaye edeceğini i'tikad ederdi, şübhe

yokki bu i'tikaddaki kimseler başı sıkıldıkça veya her hangi bir maksada irmek istedikçe işi, evvelâ Cinne

sığınmak olur. Ebu hayyanın zikrettiği vechile Mukatil demiştirki: Arabda Cinne Te'avvüz, Yemende bir

kavımdan başladı, sonra Benî hanîfeye

Sh:»5401

geçti sonra Arabda şayi' oldu **أهـ** . Burada Cinn hakkında rical ta'birinin kullanılması şayanı dikkattir.

Ba'zıları demiştirki: Cinlere rical itlak olunmaz, bu âyette ricalin ikisindende murad ins ricali olarak ma'na şu

olmak lâzım gelir. İnsten bir takım rical, Cinnin şerrinden bir takım İns ricaline sığınıyorlardı, meselâ bu

vad'inin Cinninden Hüzeyfeye sığınıyorum» diyorlardı, buna göre «

﴿مِنَ الْجِنِّ﴾ • ﴿مِنَ الْإِنْسِ﴾ » gibi beyaniyye olarak ricalin sıfatı değil, ibtidaiyye

olarak « **يَعُودُونَ** » ye müteallık mefulibih gayri sarihtir. Bu sığınış ise ölmüş veya diri bir adamın ismine

ve ruhaniyyetine veya kâhinlere müraceat gibi fi'len kendisine müraceat suretiyle de olabilir. Bu ma'nada

güzel bir ma'nadır. Bu surette cinnin erkeklığıne dişiliğine delâlet eyler bir cihet yoktur. Lâkin cumhur «

من » lerin ikisinde beyaniyye olmasını zâhir görerek bu ayetin zâhiri cinlerin erkekleri ve dişileri

bulduğuna ve onların erkeklerine de rical ta'bir olduğuna delâlet eyler demişlerdir. Şu halde hiç bir

hayvanın erkeğine recül denilmediği düşünülürse burada İns mukabili Cinlerin başka bir hayvan olmayıp

insanların içinde gizli mahlûklar olmaları iktiza edeceğini tefekkür etmek lâzım gelir. Bunun için biz, Cinn

hakkında rical ta'birini hakikatleri i'tibariyle değil temessülleri i'tibariyle olmasına hamletmek istiyoruz. Hasılı

İnsten bir takım rical, Cinden bir takım ricale her ne suretle olursa olsun sığınıyorlardı

﴿فَزَادُوهُمْ رَهَقًا﴾ da o sığınan İns ricali Cinlerin kibr-ü tuğyanlarını artırıyorlardı.-

REHAK, asıl ma'nasında gaşy etmek, sarıp bürümek demek olduğu gibi bir adamın arkasından yaklaşib

çatmak ma'nasına ve sefahet, ya'ni hafiflik ve hamakat ma'nasına, ve şerr-ü şur, zulm-ü vefa irtikâb etmek

ve muharremat ve menhiyyata dalıp hep onunla uğraşmak ma'nalarına geldiğinden burada müfessirîn;

ism, cür'et

Sh:»5402

ve tuğyan, sefahet, şirret, kibr-ü utüvv ma'nalarına tefsir etmişlerdir. Ya'ni o adamlar Cinlere sığınmakla

Cinleri şımartıyor, onların sefahat ve tuğyanı cesaretlerini artırıyor, Bu seseble mütemerrid cinler de Allah

hakkında bile yalanlar uydurarak Cinn ve İnse zulm-ü tesallutlarını artırıyorlardı. İnsanlar onlara sığınarak

kurtulmak isterlerken o suretle onlara yüz verip daha ziyade tuzaklarına düşüyorlardı: demekki insanlara

fenalığı Cinlerden ziyade asıl kendileri yapmış oluyor. Cinler, inse yine İns vasıtasıyla zarar yapıyorlar.

Onları âlet ediniyorlar, onların sığınmasından kuvvet alarak tesallut ve istiylâlarını artırıyorlar, şu halde

insanlar yalnız Allaha sığınsalar da cinlere hiç ehemmiyet veremeselerdi Cinler onları saramazlardı

Cinn-ü İnsin Allaha karşı böyle yalan ve tuğyanlarına sebep olan sefatlerinden birisi de 7.

﴿وَأَنَّهُمْ ظُنُّوا﴾ - bunun atfında da iki vecih muhtemeldir. Cinnin birbirlerine sözlerini hikâye

olduğuna göre «هم» zamiri İnse ﴿كَمَا ظَنَنْتُمْ﴾ - hitabı Cinnedir. «أَنَّهُ اسْتَمَعَ» ya

ma'tuf olarak doğrudan doğru vahy olunan kelâmi ilâhî olduğuna nazaran «أَنَّهُمْ» zamiri Cinne, hitab

İnsedir. Bu makamda âyetlerin böyle bir aşağıya bir yukarıya atfında iki tarafa çakan şimşek gibi bir

yaldırayış ve bu suretle bir taraftan anlatılan zann mefhumundaki çalkanişa bir taraftan da onlara saldırılan

şihabların parıldayışına tam bir mütabekat belagatı vardır. Ya'ni ey o Cinlere sığınan insanlar o Cinler de

sizin gibi zannetmişlerdiki, yâhud ey o Kur'anı dinlemiş olan Cinler o size aldanan insanlar da sizin gibi

zannetmişlerdiki - ﴿أَنْ لَّنْ يَبْعَثَ اللَّهُ أَحَدًا﴾ Allah ebeden hiç kimseyi

ba'setmeyecek - ya'ni âleme hakk-u savabı anlatır, sizlere haddinizi bildirir, yalanlarınıza, tuğyanlarınıza

karşı başlarınıza ateşler yağdırır

Sh:»5403

bir Peygamber, bir Resul göndermeyecek zannetmişlerdi. Burada Ba'sin Âhirette ölüleri diriltip herkesin

cezalarını vermek ma'nası da melhuz ise de murad Dünyada vaki' olan Peygamberin bi'seti olduğuna

gelen âyetler anlatmaktadır. Zira Cinler o zanlarının butlânını ve bi'sete iymanlarının sebep ve delilini şu

tecribeleriyle anlatıyorlar. 8.

﴿وَأَنَا لَمَسْنَا السَّمَاءَ فَوَجَدْنَاهَا مُلْتَأَةً حَرَسًا شَدِيدًا وَشُهَابًا﴾

-esasen lems dokunmak, elle yoklamaktır, semayı yoklamak taleb ve iltimas ile arıştırmak istemek, sınamak

ma'nasına mecaz olduğu beyan olunuyor.

HARES, bekçi ve muhafız demek olan hârisin cem'i, hadem hadim gibi.

ŞÜHÛB de şihabın cem'idir. Şihab, esasen ateş alevi, « بِشَهَابٍ قَبَسٍ » gibi. Bundan Semada

yıldız kayar gibi kayan parıltılara da isim olmuştur. Ma'nanın hasılı şu oluyor: biz iyman ettikki: Allah kimseyi

ba's etmeyecek, etmez zannı yanlış imiş, biz yüksek bir kimsenin ba's olduğunu anladık, çünkü biz

Semayı o yüksek âlemi yokladık da onu şiddetli hârisler, kuvvetli muhafız Melekler ve atılmağa müheyya

ateşin alevler, şihablarla doldurulmuş bulduk 9.

﴿وَأَنَا كُنَّا نَقْعُدُ مِنْهَا مَقَاعِدَ لِلسَّمْعِ﴾ ve ma'lûm ki biz o Semadan dinlemek,

haber almak için ba'zı meclislere otururduk - ya'ni ba'zı mevki'lerden terassud eder, gizli Sema haberleri

alır onlarla halkı şaşırtırdık - ﴿فَمَنْ يَسْتَمِعِ الْآنَ يَجِدْ لَهُ شِهَابًا رَصَدًا﴾

fakat şimdi her kim dinlemek isterse onun için râsıdlar halinde gözliyen, yakmağa müheyya bulunan bir

şihab, parlak bir alev buluyor. - O Kur'anın ve onu okuyan zatın karşısında Cinn ve Şeytan böyle eriyecek

bir vaz'iyette kalıyor, işte Allah tealâ böyle bir kimse ba'setmiş ve âleme böyle tehavül vermiştir. Burada

Sh:»5404

ekseriyetle şihabın zâhirî ma'nasında ısrar ediliyorsa da biz bu ısrarda ma'hayı tecessüm ettirmekten

başka bir fayda görmüyoruz, asıl murad nuru nübüvvet ve ayatı Kur'an ile hâkikat âleminde parlatılan ve

efkârı bâtileye karşı fırlatılan ateşin inzarları anlatmak olması daha yüksek bir ma'na olduğu kanaatindeyiz.

Zira hadisatı cevviyeden olan o şihabların bi'seti seniyyeden evvel dahi ola geldiği rivayetlerde de inkâr

olunmuyor. Bi'seti seniyye esnalarında denildiği gibi fazla bir çok şihab yağmurları olmuş ve bunlardan

müneccimler, kâhinler, Şeytanlar korkup türlü ma'nalar çıkarmağa çalışmış olsunlar. Fakat bu vechile

onlardan Sema haberleri kesilmiş değil, bil'akis çoğaltılmış ve istiraki sem'a daha ziyade meydan verilmiş

demek olmaz mı? Halbuki İbni Abbas Hazretlerinin söylediği ve bu âyetin de anlattığı ma'nâ bu şihabların

onlardan haberi Semâyı kesmiş ve Semâ kapılarını birer zâbit olarak tutmuş doldurmuş olmalarıdır. Bu ise

onların ma'neviyyetlerini, yalanlarını, sefahet ve tuğyanlarını yakan hâkikat şihablarını anlatıyor ki onlar

Semâi Muhammedîden parıldayan ateşin âyetler ve mu'cizelerdir ki onun karşısında İns ü Cinn

Şeytanlarının ödleri kopmuş, dilleri tutulmuştur. Bu tecribeleri yapmış olan cinler, artık eskisi gibi gaybdan

dem vurmağa, istikbalden haber vermeğe kalkışmayıp yalan söylemiş olmaktan sakınarak ilerisi hakkında

iymanlarını şöyle anlatıyorlar: 10 ﴿وَأَنَا لَنَدْرِي﴾ ve inandık ki doğrusu biz bilmeyiz: - Bizim

dirayetimiz yetişmez ﴿أَشْرُّ أُرِيدَ بِمَنْ فِي الْأَرْضِ﴾ Arzdaki kimselere bir şer mi

murad edilmiş ﴿أَمْ أَرَادَ بِهِمْ رَبُّهُمْ رَشَدًا﴾ yoksa rabları onlara bir hayır, bir

muvaffakiyyet mi murad eylemiştir. - Ya'ni evvel yaptığımız gibi gaybdan dem vurmağa kalkışmayalım, biz

gaybi, Allahın takdirini bilmeyiz, o Allaha

Sh:»5405

aidir. Binaenaleyh bu kerre de o Semânın mahfuziyyetinden, o şihabların parlayışından yerdeki kimseler,

İns ü Cinn korunup da hayır mı gösrecekler yoksa korunmayıp da ateşlere yanarak zarar mı görecekler

orasını Allah bilir. Bu babda bize düşen kendimizi düşünmektir. Bizim bildiğimiz ve anladığımız şudur ki:

11. ﴿وَأَنَا مِنَ الصَّالِحِينَ﴾ doğrusu bizler: biz cinler içinde salihler de vardır - onlar

iyman edip hayra irmeğe salih ve müste'itdirler. ﴿وَمِنَّا دُونَ ذَلِكَ﴾ yine içimizden öyle

olmayan aşâğılıklar da vardır. - Onların hayra irmesi pek melhuz değildir. ﴿كُنَّا طَرَائِقَ﴾ biz

tarikat tarikat, yol yol ﴿قَدَدًا﴾ kıdde kıdde, sınımlar gibi dilim dilim, fırka fırka olmuşuz - ya'ni hepimiz

bir yolda müttefik değiliz ki hakkımızda alelittak hayır veya şer diye bir hüküm verilebilsin 12.

﴿وَأَنَا ظَنَّا﴾ - burada zann, cezmi nefis ile ilim ma'nasınadır. Ya'ni o Kur'anı dinleyen ve o

tecribeleri görüp buları söyleyen biz cinler şunu anladık

﴿أَنْ لَنْ نُعْجِزَ اللَّهَ فِي الْأَرْضِ﴾ ki Allah tealâyı Arzda asla âciz bırakamayız. -

Arzın neresinde olursak olalım, ne kadar gizlenirsek gizlenelim, gerek böyle muhtelif kalalım, gerekse

muttefik olalım herne yapsak Allaha karşı koyup da ondan kurtulmamıza imkân ve ihtimal yok -

﴿وَلَنْ نُعْجِزَهُ هَرَبًا﴾ ve ondan kaçmakla da kurtulamıyacağız. - Arzda kalmayıp da Semaya

kaçacak olsak yine onu âciz bırakamayacağız kendimizi ondan kurtaramıyacağız. Ona iyman ve itaat

etmedikçe nerede bulursak bizi yakacak. Biz bunu bittecribe anladık

﴿وَأَنَا لَمَّا سَمِعْنَا الْهُدَى﴾ ve bize

bunu anlatan o hüdayı, o rüşde irdiren hidayet rehberi Kur'anı veya Peygamberi dinlediğimiz vakıtta

﴿أَمَّا بِهِ﴾ ona iman ettik - iman etmekte hiç tereddüd eylemedik.

﴿فَمَنْ يُؤْمِنُ بِرَبِّهِ﴾ Bundan böyle her kim rabbina iman ederse, ya'ni onun birliğini ve

büyüklüğünü tanır, indirdiklerini tasdik eyler, azâbından korunur, ona sığınırsa

﴿فَلَا يَخَافُ بَخْسًا﴾ artık, o ne bahisten korkar ﴿وَلَا رَهَقًا﴾ ne de rehaktan -

ya'ni hakkı yenilmek, ecrinden bir şey zayi' edilmek suretiyle zulme de uğramaz, gerek İns, gerek Cinn

başka birisi tarafından istiyâyâ uğrayıp zillete de düşmez, bu korkuların hiç biri kalmaz, çünkü Allahın şeriki

yoktur, onun izzet ve kudretine karşı gelecek kimse bulunamaz. Hulâsa ins-ü Cinne sığınanlar kendilerini

kurtaramaz, ancak Allaha iman edip de ona sığınanlar selâmete irer. Onun için insanlar cinne

sığınmamalı cinler de sefihleri ve alçakları olan Şeytanlara uyup da insanları aldatmağa çalışmamalıdır. 14.

﴿وَأَنَا مِنَ الْمُسْلِمِينَ﴾ Onunla beraber biz cinlerin içinden biz müslim olanlar, beyan

olunduğu üzere Allahın birliğine iman ve itaatle selâmet yolunu tutanlar da var

﴿وَمِنَّا الْقَاسِطُونَ﴾ kasıplar, ya'ni iman ve islâm yolundan sapıp da zulme gidenler de var

﴿فَمَنْ أَسْلَمَ فَأُولَئِكَ تَحَرَّوْا رَشَدًا﴾ fakat müslim olanlar işte onlar, hayr ü

savabı arayan ve ona layık olanlardır-o halde o Semanın mahfuziyetiyle o b'iset ile onlar hakkında hayır

﴿وَأَمَّا الْقَاسِطُونَ فَكَانُوا لِجَهَنَّمَ حَطَبًا﴾ 15. murad edilmiş demektir.

amma kasıtlar: kâfirler, zalimler Cehenneme odun olmuşlardır - yanacaklardır, onlar hakkında da şer

murad olunmuş demektir.

Sh:»5407

16. ﴿وَأَنْ لَّوِ اسْتَقَامُوا عَلَى الطَّرِيقَةِ﴾ - Bu « أَنْ . أَنْ » den muhaffettir,

zamir şan, mahzuftür. « أَنَّهُ » demektir ve bu cinlerin kelâmından değil « أَنَّهُ اسْتَمَعَ » ye ma'tuf

olarak doğrudan doğru vahyolunan kelâmı ilâhîdendir. Ya'ni o Cinn ve İns zikr olunduğu üzere hep o

iyman ve islâm yolunda bir tarikat üzere dos doğru gitselerdi ﴿لَأَسْقِيَنَّهُمْ مَاءً غَدَقًا﴾

elbette biz onların hepsine bol bir su sunardık.- Ya'ni bol rızıklar içinde yaşattırdık 17.

﴿لَنَفْتِنَهُمْ فِيهِ﴾ ki onları onun içinde imtihan edelim - ya'ni öyle hepsi istikamet yolunu

tuttukları halde de onları başıboş bırakıverecek değildik. Bu âlem, imtihan âlemi olduğu için bunun darlığı

da genişliği de bir imtihandır. Mihnet içinde bir gayeye yürüyüştür. Fakat hep rızık darlığı içinde imtihan

vermekle, genişlik içinde imtihan vermek arasında fark vardır. Onun için onlar o istikamette gitselerdi onları

darlıklar içinde değil, bol bol rızıklar içinde imtihan eder o yüzden yükseltirdik. Lâkin onlar, o İns-ü Cinn

öyle yapmadılar, çokları o nasîhati dinlemediler, ı'raz ettiler

﴿وَمَنْ يُعْرِضْ عَنْ ذِكْرِ رَبِّهِ يَسْلُكْهُ عَذَابًا صَعَدًا﴾ her kim de rabbının

zikrinden, vahy ü nasîhatinden, ibadetinden ı'raz ederse o onu gittikçe yükselen bir azâbe sokar. 18.

﴿وَأَنَّ الْمَسَاجِدَ لِلَّهِ﴾ - Bu da kıraetlerin hepsinde meftuhtur. « أَنْ لَوْ » gibi yıkarıya

ma'tuftur. « قُلْ أُوحِيَ إِلَيَّ أَنَّ الْمَسَاجِدَ لِلَّهِ » demektir. Ya'ni mescidler hep

Allahındır. ﴿فَلَا تَدْعُوا مَعَ اللَّهِ أَحَدًا﴾ onun için Allahın yanında başka birine duâ

ve ibadet etmeyin, ancak Allaha ibadet edin.

MESACİD, ma'lûm olduğu üzere mescidin cem'idir. Cimin fethiyle mescedin cem'i de olur. Cimin

kesriyle mescid secde ile namaz ve ibadet için tahsis olunmuş

Sh:»5408

olan yerlerdir ki lügaten müslim her milletin ma'bedeni şâmil olabilir. Urffe ehli İslâmın ma'bedine

mahsustur. İmtiyazına tenbih için ismi mekânın şâz vezinlerinden olmak üzere meksûr okunarak kıyastan

ayırd edilmiştir. Cimin fethiyle mesced ise secde ma'nâsına mimli masdar veya secde mevzii', secde uzva

ma'nâsına kıyasî ismi mekân olur. « **أُمِرْتُ أَنْ أَسْجُدَ عَلَى سَبْعَةِ أَرَابٍ** = yedi a'zâ

üzerine secde ile emr olundum» hadîsinde beyan olunduğu üzere bu yedi a'zâ, alınla burun, iki el, iki diz,

iki ayaktır ki alın ile burun bir sayılmıştır. « **وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ مَنَعَ مَسَاجِدَ اللَّهِ** » gibi

yukarılarda geçen bütün âyetlerde olduğu üzere burada da zâhir olan evvelki ma'nâ ile ibadethanelerdir.

Cumhurun kavli de budur. Yehûd ve Nesârâ havra ve kilisalarında Allahın gayrisine de duâ ettiklerinden

dolayı müslimanlara ihlâs ile emr olunmuştur. Ancak bu Sûre nâzil olduğu zaman müslimanlara mahsus

mescidler yapılmış olmadığı için burada mesacidi daha umumî ma'nâsiyle tefsir etmek üzere bir kaç vecih

daha zikr olunmuştur: ki şunlardır: « **جُعِلَتْ لِيَ الْأَرْضُ مَسْجِدًا وَ طَهُورًا** = Arz

bana mescid ve tahur kılındı» hadîsi şerifine nazaran Haseni Bısrî demiştir ki: burada mesacid, Arzın bütün

buk'alarına işaretir. Arzın hepsi Allahın mahlûkı olduğu için onların üzerinde halikının gayrisine secde

etmeyin demektir. Yâhud mesced feth ile mimli masdar olmak üzere secdeler, ya'ni namazlar Allaha

mahsustur. Başkasına secde etmeyin demektir. Seiyd ibni Cübeyr de demiştir ki secde a'zâları olan

mescedler Allahındır, ya'ni Allahın mahlûkudur. Binaenaleyh onlarla Allahın gayrisine secde etmeyin, âkıl

olan Allahdan başkasına secde etmez demektir. Atâ, İbni Abbastan burada mesâcidden murad Mescidi

haramdır diye de bir rivayet söylemiştir. Bunun vechinde çünkü Mescidi haram bir çok mescidleri havi

demektir. Bu suretle diğer mesacidin hükmü bu âyetin ibaresinden değil, delâletinden anlaşılmalıdır.

Bunların

Sh:»5409

her birinin bir vehci bulunmakla beraber en zâhir olan cumhuri ulemanın dediği vechile alel'umum

ibadethaneler demek olmalıdır. 19. ﴿وَأَنَّهُ لَمَّا قَامَ عَبْدُ اللَّهِ يَدْعُوهُ﴾ - burada «

﴿وَأَنَّهُ﴾ » Nâfi' ve Âsımdan Ebu Bekir kıraetlerinde kesr ile, Hafsta ve sair kıraetlerin hepsinde feth ile okunur.

Kesr ile okunması Cinnin sözlerine atıftan deniliyor. Bu surette « كَادُوا ﴾ zamiri Cinlere raci' olmaz.

Lâkin buradan bir tek âyeti arada Cinnin kavline atıfta yukarıki letafet görünmez onun için kesir kıraetinde

vav atıf olmayıp tarafı ilâhîden istiynaf olması daha muvafık olur. Feth ile okunması ise vahiy cümlesine

atıftır. Bu suretlerde « كَادُوا ﴾ zamiri Cinne veya Cinn ve İnce aid olur. Abdullah, Allahın kulu, bu, vahiy

kendisine indirilmiş olan Hazreti Peygamberin kendisidir. Allaha ubûdiyyetini iyfada ihtisas ile bareber

tevazuunu iş'ar için bu unvan ile tavsif buyurulmuştur. Ya'ni bana şu da vahy olunduki: o Allahın kulu -

Muhammed - kalkmış ona duâ ederken - ibadet ederken

﴿كَادُوا يَكُونُونَ عَلَيْهِ لِبَدًا﴾ o kulun üzerine keçelene yazdılar - ya'ni o dinleyen

Cinler ta'cillerinden kesret ve izdiham ile etrafına öyle toplandılarıki az daha keçe gibi birbirlerine

gececeklerdi, çünkü hiç görmedikleri bir ibadet görüyor ve işitmedikleri bir duâ dinliyorlardı. Cinnin

kelâmından olduğuna göre ise ma'na şu olur: Cinler kavımlarına şunu da söylediler: o Allahın kulu kalkmış

Allaha duâ ederken müşrik insanlar ona adavetle aleyhine öyle toplanmışlardıki az daha birbirlerine geçip

keçeleneceklerdi. Katadeden merviy olan üçüncü bir ma'nâ daha vardır. Şöyleki: İns-ü cinn kâfirleri onun

işini, kıyam ve da'vetini ibtal etmek için aleyhinde öyle toplanmışlardıki az daha birbirlerine

keçeleneceklerdi. Fakat Allah onu herhalde muhafaza eder, düşmanlarına karşı muzaffer eyler. Bu ma'nâ

iki kırate göre de muvafık ve « فَمَنْ يُؤْمِنُ بِرَبِّهِ فَلَا يَخَافُ بَخْسًا وَلَا رَهَقًا »

mazmununa

Sh:»5410

da mutabıktır. Ve her iki takdirde de Peygambere gıyabında cereyan eden zâhirî ve bâtinî ahval ve hissiyâtı

ihbardır. Bundan sonraki emirler, âyetlerin sevkıyla de gayet mütenasibtir. Zira buyuruluyorki:

﴿ ٢٠ ﴾ قُلْ إِنَّمَا أَدْعُوا رَبِّي وَلَا أُشْرِكُ بِهِ أَحَدًا ﴿ ٢١ ﴾ قُلْ
إِنِّي لَا أَمْلِكُ لَكُمْ ضَرًّا وَلَا رَشَدًا ﴿ ٢٢ ﴾ قُلْ إِنِّي لَنْ يُجِيرَنِي

مِنَ اللَّهِ أَحَدٌ وَلَنْ أَجِدَ مِنْ دُونِهِ مُلْتَحَدًا ﴿٢٣﴾ إِلَّا بَلَاغًا مِنَ
اللَّهِ وَرِسَالَاتِهِ وَمَنْ يَعْصِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَأَنَّ لَهُ نَارَ جَهَنَّمَ
خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا ﴿٢٤﴾ حَتَّىٰ إِذَا رَأَوْا مَا يُوعَدُونَ
فَسَيَعْلَمُونَ مَنْ أَضَعُفٌ نَاصِرًا وَأَقَلُّ عَدَدًا ﴿٢٥﴾ قُلْ إِنْ أَدْرِي
أَقْرَبُ مَا تُوعَدُونَ أَمْ يَجْعَلُ لَهُ رَبِّي أَمَدًا ﴿٢٦﴾ عَالِمُ الْغَيْبِ
فَلَا يُظْهِرُ عَلَىٰ غَيْبِهِ أَحَدًا ﴿٢٧﴾ إِلَّا مَنِ ارْتَضَىٰ مِنْ رَسُولٍ
فَإِنَّهُ يَسْلُكُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهِ رَصَدًا ﴿٢٨﴾ لِيَعْلَمَ أَنْ
قَدْ أَبْلَغُوا رِسَالَاتِ رَبِّهِمْ وَأَحَاطَ بِمَا لَدَيْهِمْ وَأَحْصَىٰ كُلَّ شَيْءٍ
عَدَدًا ﴿٢٩﴾

Sh:»5411

Meali Şerifi

De ki ben ancak rabbima duâ ederim ve ona hiç bir şerik koşmam 20 De ki haberiniz olsun ben size

kendiliğimden ne bir zarar, ne de bir irşad yapamam 21 De ki Allahdan beni kimse kurtaramaz ve ben

ondan başka bir sığınacak bulamam 22 Ancak Allahdan ve risalâtından bir tebliğ yapabilirim, her kim de

Allaha ve Resulüne isyan ederse muhakakki ona Cehennem ateşi var, içinde ebedâ kalmak üzere onlar

23 Nihayet o va'dolundukları şey'i gördükleri vakit artık bileceklerdirki yardımcısı en zayıf ve sayıca en aza

olan kimmiş? 24 De ki: dirayet ile bilmem: yakınımı o size va'dolunan? Yoksa Rabbim onun için bir uzun

gayemi yapar? 25 O bütün gaybi bilir, fakat gaybına kimseyi ap açık agâh etmez 26 İhtiyar buyurduğu bir

Resulden başka, çünkü onun önünden ve ardından râsıdler dizer 27 Bilsin diyeki onlar rablarının

risaletlerini hakkıyla iriştirmişlerdir ve o onların nezdindeki ihata etmiş ve her şey'i sayısıyla ihsa

buyurmuştur 28

20. ﴿قُلْ إِنَّمَا أَدْعُوا رَبِّي﴾ De ki ben ancak rabbıma duâ ediyorum ve ederim - ya'ni

neye öyle üzerime veya aleyhime keçeleniyorsunuz? Sizin bana teaccüb veya adavet etmenize sebep yok.

Çünkü ben başka bir şey yapmıyorum ancak yaratan rabbıma ibadet ediyorum, ve siz her ne yapsanız ben

ancak ona duâ ederim ﴿وَلَا أُشْرِكُ بِهِ أَحَدًا﴾ ve rabbıma hiç kimseyi şerik koşmam -

başkasından ne bir ümid umarım ne de korkarım 21.

﴿قُلْ إِنِّي لَا أَمْلِكُ لَكُمْ ضَرًّا وَلَا رَشَدًا﴾ - zarar mukabili menfaat

zikredilmek iktiza ederken gayy-ü dalâl mukabili olan rüşd zikredilmesinde bir nevi' ihtibâk san'ati vardır.

Ya'ni ne bir zarar yapabilirim ne de bir men'feat, idlâl etmem mevzuı bahs olmaz ya olsa olsa irşad olur,

fakat ben

Sh:»5412

kendiliğimden onu da yapamam, sizi yola getiremem. Eğer siz benim bir zarar etmemden korkarak veya bir

men'feat ve irşad umarak üzerime toplanıyorsanız haberiniz olsun ki ben size kendiliğimden bunların hiç

birini yapmağa mâlik değilim onu rabbım yapar, ben ancak ona duâ ederim, onun için ondan korkun ve ne

umacaksanız ondan umun ey İns-ü Cinn, de. Bu emir, gayrin şüunu hakkında, şu emir de kendinin şüunu

hakkındadır: 22. ﴿قُلْ إِنِّي لَنْ يُجِيرَنِي مِنَ اللَّهِ أَحَدٌ﴾ De ki beni Allahdan

kimse kurtaramaz - ya'ni Allah « فَلَا تَدْعُوا مَعَ اللَّهِ أَحَدًا » buyururken ondan

başkasına duâ ve ibadet edecek, emrine muhalefet eyliyecek olursam Allah azâb eder ve Allahdan beni ne

İns ne Cinn ne Melek ve başka birisi hiç kimse kurtaramaz. Onun için başkasına ibadet ve duâ etmekte hiç

bir fâide yok, büyük zarar vardır. Lâkin Allah murad ederse hiç birine zarar ettirmez hepsinin adavetinden

korur, onun için ancak ona duâ ederim ﴿وَلَنْ أَجِدَ مِنْ دُونِهِ مُلْتَحَدًا﴾ ve ondan

başka bir sığınacak bulamam - gerek onun celâlinden ve gerek başkalarının adavet ve ızrarından

sığınacak melce' ve penah ancak odur. Hepsi ona mahkûmdur. Duâ ve ibadet ancak ona olur. O halde ben böyle olduğum gibi siz de öylesinizdir. Sizler de ne benden ne başkasından korkmayın ve bir menfaat ve irşad ümidiyle bana sığınmayın ancak rabbimden korkun ve ona sığının. Burada bundan sonraki istisna mülâhaza edilmeden hukmedilecek olursa bu emirlerin zâhiri Peygamberden hiç bir ümid ve talebde bulunmak câiz olmayacağını zanettirir. Netekim Vehhabîler duâda Peygamberle tevassül, şefaât ya Resulâllah demeyi şirk addetmeğe kadar gitmişlerdi. Halbuki istisnadan evvel hüküm sahil olmaz. Buna karşı evvelâ İns-ü Cinden şöyle bir suâl vârid olur. Peki iyi senden bir zarar gelmesin fakat bir menfaat ve irşad da ümid

Sh:»5413

edilmeyecek ise bu emir ve da'vet ne oluyor. Sen rabbına duâ edeceksen et başkalarını neye çağırıyor,

neye inzar ediyorsun? İşte böyle bir suâl meyda bırakmamak için buyuruluyor ki: 23.

﴿إِلَّا بِأَعْيُنِنَا﴾ - bu istisnâ yukarıki «

﴿رِسَالَاتِهِ﴾ de ya mecrur olarak «لَا أَمْلِكُ لَكُمْ ضَرًّا وَلَا رَشَدًا» dan istisnâdır.

karîbi olan lâfzai celâleye yâhud da kesre ile mansub olarak «بِأَعْيُنِنَا» üzerine ma'tuftur. Size ne zarar,

ne rüşd hiç bir şey'e malik değilim, ancak Allahdan tebliğ ve risalâtı müstesnâ, yâhud Allahdan ve risaletlerinden bir tebliğ yapmak işi müstesnâ. Ona malikim, Allahın Resulüyüm, onun emrini tebliğ

vazîfemdir onu yaparım. Gerek zararınıza âid olsun gerek menfeatinize âid olsun Allah emredince size

tebliğ ederim. Onun icrası ise ona âiddir. « مَا عَلَى الرَّسُولِ إِلَّا الْبَلَاغُ » dir. İşte

Peygamberden beklenecek olan budur. Elbette Allahdan kullarına Resul ve elçi olan zat «

« وَصَلِّ عَلَيْهِمْ إِنَّ صَلَاتَكَ سَكَنٌ لَهُمْ » emri mucebince kulları tarafından Allaha

risalet ile duâ ve niyaza dahi tevessül ve tevessut eder. Hattâ her mü'min, mü'min için duâ eder ve etmekle

mükelleftir. Mü'minlerin birbirinden duâ talebi menhiy olmadığı gibi Peygamberden hasberrisale talepleri

de menhiy olmaz, sebebi itmi'nan ve sekînet olur. Şübhe yok ki bu istisnâ Peygambere çok büyük bir şan

ve salâhiyyet vermiştir. O Allahın kulu böyle bir Resuldür. O gerçi kendiliğinden bir şey'e mâlik değildir.

Fakat onu gönderen rabbî her şey'e mâliktir. Resulüne adavet eden rabbına adavet etmiş, mahabbet ve

itaat eden de yine rabbına mahabbet-ü itaat etmiş olur. Bundan dolayı Resule isyan Allaha isyan demek

olduğu sarahaten anlatılmak ve âsîlere inzar şihabları fırlatılmak üzere şöyle tebliğ olunuyor ki

﴿ وَمَنْ يَعْصِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَإِنَّ لَهُ نَارَ جَهَنَّمَ خَالِدًا فِيهَا أَبَدًا ﴾ * burada « أَبَدًا » kaydi isyanın şirk ve küfr ile isyan demek olduğunu

anlatır

Sh:»5414

24. ﴿حَتَّىٰ﴾ - ﴿حَتَّىٰ إِذَا رَأَوْا مَا يُوعَدُونَ﴾ halin delâlet ettiği mahzup bir fi'le

müteallıktır. Ki şöyle demektir: Seni ve yardımcını zayıf ve adedini az addeden o âsiler o fikr-ü isyanlarında

nihayet va'd olundukları o azâbı, o ebedî Cehennem ateşini görecekleri vakta kadar ısrar edebilirler.

﴿فَسَيَعْلَمُونَ﴾ fakat onu gördükleri vakit muhakkak bileceklerdir ki

﴿مَنْ أضعفُ ناصِرًا وأقلُّ عددًا﴾ yardımcısı en zayıf ve sayıca daha az olan

kimmiş? - Çünkü o zaman Allahın o ebedî azâbından kendilerini hiç kimse kurtaramıyacak, kendilerinin

kuvvetli ve çok zanneden bütün o İns-ü Cinn âsileri kendilerinin ne kadar zayıf ve hiç olduklarını

anıyacaklardır. O ne zaman? Denirse 25. ﴿قُلْ إِنْ أَدْرَىٰ﴾ burada «ان» nafiye'dir. «

﴿لَا أَدْرَى﴾ demektir. Ya'ni de ki rabbımdan tebliğ olunmayınca dirayet ile bilmem

﴿أَقْرَبُ مَا تُوعَدُونَ﴾ yakınımı o sizin va'dolunduğunuz

﴿أَمْ يَجْعَلُ لَهُ رَبِّي أَمَدًا﴾ yoksa rabbim ona uzak bir gaye, uzun bir ecelmi yapar?-

Herhalde olacağı tebliğ edildi lâkin yakınlığı uzaklığı tebliğ edilmedi o cihet gaybdır, 26.

﴿عَالِمُ الْغَيْبِ﴾ o rabbim bütün gaybı bilir. - Gaybın izafisini de bilir, mutlakını da bilir.

GAYB, his ve ilimden veya ve vücudda hâzır olmayan demektir. Bir çok şeyler nefsel'emirde, vücudda âlemi şehadette hâzır olduğu halde birbirlerine nazaran gaib olunurlar. Bir defa birine nazaran mevcut, mahsûs veya ma'lûm, hâzır, diğerine nazaran mechul ve gaib olur. Meselâ bir kişinin kalbindeki kendisine nazaren hâzır olduğu halde başkasına nazaran gayb olur. Ve o kalb onun, başkasına nazaran gaybıdır.

Netekim « **يُؤْمِنُونَ بِالْغَيْبِ** » bir ma'naca « **بِالْقَلْبِ** » diye tefsir olunmuştur. Lâkin gaybı mutlak

Sh:»5415

değil, gaybı izafidir. Haddi zatinde mevcut ve hâzır olduğu için doğrudan doğru veya delâil ve emaratından bilinmek şanıdır. Henüz vücuda gelmeyen ve delâil ü emaratı da bulunmayan ba'zılarına nisbetle gayb olanları bildiği gibi henüz vücuda gelmemiş olanları da bilir. Ona nazaren gayb yoktur.

﴿ **فَلَا يُظْهِرُ عَلَىٰ غَيْبِهِ أَحَدًا** ﴾ Fakat o kendi gaybına - ya'ni bütün kâinata nazaran

gaybı mutlak olan ve bâtin isminin mazheri bulunan kendi ilmine kimseyi zâhir kılmaz - açık ve kat'î surette

izhar edecek yakînî bir keşf ile muttali' kılmaz. Onun için ne İns, ne Cinn, ne Melek, ne bir şey gaybı mutlakı

yakînen bilemez, böyle olması gaybı nisbîye dair ba'zî ma'lûmat edinilebilmesine münafi olmayacağı gibi

rü'ya, ilham, keramet veya hafî ba'zî esbab ile gaybi mutlaka dair ba'zî şeyler sezilebilmesine de münafi

olmaz ise de bunların hiç birisi zann ve vehimden ârfî tam bir keşf ve izhar ma'nasına yakînî bir ilim olmaz.

Bundan dolayıdırki vak'at üzerinde cereyan eden fennî istikraların, mantikî istidlâllerin bile yarın için hükmü

bir kıyastan ileri geçemez. Riyazî bir kat'iyet ifade edemez. Zâhire nazaran mülâhaza yürütmek başka

zâhir olmak yine başkadır. Allah tealâ henüz vücuda çıkarmamış olduğu gaybini kimseye zâhir kılmaz,

izhar etmez 27. ﴿الَّا مِنْ ارْتَضَىٰ مِنْ رَسُولٍ﴾ Ancak Resulleri içinden ihtiyar edip

dilediği bir Resul müstesnâ - dilerse ona gaybından ba'zî şeyler izhar eder. Henüz vücuda gelmeyen

şeyleri açıkça bildirir. Bunlar onun ya risaletinin mebadîsi ve delilleri olan mu'cizeleri yâhud tekâlif ve

ahkâm ve mü'eyyidatı gibi risaletin erkân ve makasidine müteallık ma'lûmat olur. Bu surette ise yine o

Resul gaybı bilmiş olmaz. Kendisine haber verilmiş, bildirilmiş olanı bilir. Onun için o Kıyametin herhalde

olacağı bildirilmiş ise de yakınımı uzakımı ne zaman olacağı bildirilmemiş «

﴿قُلْ إِنَّمَا الْعِلْمُ عِنْدَ اللَّهِ﴾ buyurulmuştur. Fakat o Resul kendisine

gaybdan

izhar olunan şeylerin, Cinn, Şeytan işi vehm-ü hayal olmayıp da Allah tarafından hakk olunduğunu nasıl

bilir? Bunu izzah için buyuruluyorki: ﴿فَانَّهُ﴾ çünkü Allah - onu izhar ederken

﴿يَسْلُكُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهِ رَصَدًا﴾ o resulün önünden ve arkasından:

her tarafından gözetecek bir takım râsîd Melekler dizer. - Onlar, o risalet indirilip izhar olunurken ona gizli

bir şey karıştırılmamak, Cinn, Şeytan gibi sokulup aldatabilecek sair mahlûkat tarafından müdahale

olunamamak için gözetir, sokulmak isteyenleri balâda beyan olduğu üzere ateşin şihablarla yakarlar.

Onun için o gizli bir noktası olmaksızın Resule açık bir surette mahfuz olara gelir. Ve ondan dolayıdırki o

sırada Cinler, Şeytanlar ona bir şey karıştıramaz. Ancak o râsîdlerin dizilişinden uzaktan uzağa sezer kulak

hırsızlığı kabîlinden bir şey çalmak ve bununla kehanet yapmak için sokulmağa çalışırlar. Lâkin

yanaşiverenler onları yakacak bir alev, bir şihabı mübîn ve sâkîb ile recm-ü tard olunurlarki bu hassa

risaleti Muhammediyyeye mahsus olan şihab mu'cizesidir. Allah tealânın böyle râsîdler dizmesine ne

lüzum var, Cinne Şeytana sezdirmeden doğrudan doğru Resule izhar ediverse olmaz mı? Denilmesin, zira

Allah o râsîdleri şunun içi dizerki 28. ﴿لِيَعْلَمَ﴾ o Resul şunu bilsin - bütün şâhidleriyle mertebeli

şuhudda yakînen şuna ilim hasil etsin ﴿أَنْ قَدْ أَبْلَغُوا رَسُولَاتِ رَبِّهِمْ﴾ ki onu

gaybinden kendine getiren elçiler, hakikaten rabları olan Allah tealânın risaletlerini, gönderdiği

emanetlerini olduğu gibi hakkıyla tebliğ etmişlerdir. ﴿وَآحَاطَ بِمَا لَدَيْهِمْ﴾ ve onu öyle

izhar edip gönderen Allah tealâ, gerek o râsıdların ve gerek o Resulün nezdinde olan bitenin hepsini

ilmiyle

Sh:»5417

ihata buyurmuş ﴿وَأَحْصَىٰ كُلَّ شَيْءٍ عَدَدًا﴾ ve her şey'i adediyle, bütün tafsiylâtiyle

zabt ü ihşa eylemiştir. - İşte o Resul bütün bunları yakinen bilsin de ona göre vazîfesini iyfa etsin diye

tarafından o râsıdları dizer.

Sûrei Hâkkada kasem edilen « مَا تُبْصِرُونَ وَمَا لَا تُبْصِرُونَ » hakkında üç Sûre ile

iyzahat verildikten ve Sûrei Nunda « وَأَنَّكَ لَعَلَىٰ خُلُقٍ عَظِيمٍ » ile tavsif buyurulan

Peygamberin kadr-ü hüvisyeyi ve vahyin sureti cereyanı anlatıldıktan sonra « مَا تُبْصِرُونَ » e âid

olmak üzere vazîfesine mübaşereti emrine geçilmek üzere bu Sûreyi Müzzemmil Sûresi ta'kiyb

edecektir.

